Bijlage 3. Behandeling van de adviezen en opmerkingen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk in Liedekerke

Provincie: Vlaams-Brabant

Gemeente: Liedekerke, 2de afdeling, sectie D

Objectnummer: 4.01/23044/104.1 - Dossiernummer: 4.001/23044/101.1

Omschrijving:

Westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk, Gemeenteplein 12

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 06/10/26

De Vlaamse minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn,

Signed by:Weyts Ben Louisa G
Signed at:2026-10-06 11:19:12 +02:00
Reason:Ik keur dit document goed

Weyts Ben Vlaamse overheid

Ben WEYTS

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 7 mei 2026.

Aangezien de omgeving van de Sint-Niklaaskerk (ook het park) niet vervat zit in de bescherming, brengt het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek geen advies uit over natuurwaarden.

Het departement noch de overige agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 7 mei 2026.

Het agentschap Wegen en Verkeer heeft geen bemerkingen op het inhoudelijk dossier of het ministerieel besluit.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het departement noch de overige agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 7 mei 2026.

Geen enkel agentschap bracht een advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

1.2. Advies uitgebracht door de gemeente Liedekerke

Het advies werd gevraagd op 7 mei 2026.

Gemeente Liedekerke

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 8 juni 2026 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Uit het dossier blijkt dat het betrokken geheel een duidelijke historische waarde bezit als restant van de vroegere middeleeuwse kerk. De aanwezigheid van de jaarsteen 1636 en de bewaarde constructies onderstrepen de continuïteit van gebruik en erfgoedwaarde. Daarnaast wordt de architecturale waarde bevestigd door de typologie van de westtoren en het gebruik van streekgebonden natuursteen. De toren en annexen vormen herkenbare relicten die zich onderscheiden van de latere kerkbouw uit de 20ste eeuw.

Het college erkent dat de voorgestelde bescherming bijdraagt aan het behoud en de valorisatie van dit lokaal en regionaal erfgoed, waarbij de voorgestelde afbakening en beheersdoelstellingen in overeenstemming lijken te zijn met de aanwezige erfgoedwaarden.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 7 mei 2026.

De VCOE bracht op 18 juni 2026 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

Het is de commissie onduidelijk hoe het beschermingsvoorstel kadert in de uitwerking van de bredere beleidsthematiek van het religieus erfgoed, zoals voorzien in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed 2024-2029. Voorliggend dossier laat na te verduidelijken waarom de bescherming van de westtoren van de Sint-Niklaaskerk zich nu opdringt en of nog gelijkaardige beschermingsinitiatieven binnen dit thema zijn gepland. De commissie vraagt in die zin de aanleiding voor de bescherming beter te motiveren.

> Antwoord: De beleidsnota legt de nadruk op een toekomstgerichte zorg voor religieus erfgoed, met bijzondere aandacht voor her- en nevenbestemmingen van kerkgebouwen, evenals voor de financiering, ondersteuning, het onderhoud, de restauratie, de ontwikkeling en de ontsluiting van religieus erfgoed. De beleidsnota formuleert evenwel geen beschermingsbeleid voor religieuze gebouwen. De bescherming van de westtoren van de Sint-Niklaaskerk kadert dan ook niet in een bredere beschermingsbeleid voor religieus erfgoed, maar vindt haar aanleiding in een ad-hocaanvraag tot bescherming. Zoals uiteengezet in het beschermingsdossier werd deze aanvraag beoordeeld binnen de relevante architecturale typologie en werd op basis daarvan vastgesteld dat de westtoren over voldoende erfgoedwaarden beschikt om een bescherming te verantwoorden.

De commissie erkent de beschermingswaardigheid van de westtoren van de Sint-Niklaaskerk, maar acht de selectie ervan onvoldoende onderbouwd. In het dossier ontbreekt de afweging op basis van de decretale erkenningscriteria en de bijdrage van het beschermingsvoorstel aan het beschermde bestand. De commissie mist daarbij een vergelijkende analyse ten opzichte van gelijkaardige (al dan niet reeds beschermde) zeventiende-eeuwse kerktorens. De keuze om het neogotisch koor en schip niet mee te beschermen is evenmin gemotiveerd vanuit vergelijkend perspectief (zie par. 3 van dit advies).
De commissie acht het bijgevolg nodig de selectie van de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk verder te onderbouwen in vergelijkend perspectief en op basis van een afweging volgens de decretale selectiecriteria (zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit, ensemble en context).

> Antwoord: De bescherming van de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk is wel degelijk gebaseerd op een afweging van de vijf decretale selectiecriteria. De criteria zijn vervat in de evaluatie van de erfgoedwaarden.
> De bijdrage aan het beschermde bestand wordt in het dossier behandeld. De bescherming vult het bestaande beschermde bestand aan met een voorbeeld van een regionale kerktorentypologie waarin het gebruik van Ieperiaan-kalksteen een onderscheidend kenmerk vormt. De erfgoedwaarde van het voorgestelde monument ligt

dan ook niet uitsluitend in zijn ouderdom of functie als kerktoren, maar eveneens in zijn materiële en regionale eigenheid.
Een vergelijking met alle gelijkaardige zeventiende-eeuwse kerktorens in Vlaanderen overstijgt de haalbaarheid en de scope van een individueel beschermingsdossier. Een zoekopdracht in de Inventaris Onroerend Erfgoed op zeventiende-eeuwse parochiekerken met een westtoren levert reeds een zeer groot aantal resultaten op. Om die reden wordt in het inhoudelijk dossier verwezen naar de westtoren als een wijdverspreid torentype in Vlaamse parochiekerken, voorkomend in zowel landelijke als stedelijke contexten en toegepast van de middeleeuwen tot in de achttiende eeuw. Voor de waardering van het monument is een regionale vergelijking dan ook relevanter dan een vergelijkend onderzoek op Vlaams niveau. Vooral het materiaalgebruik, de bouwgeschiedenis en de bewaarde historische constructie-elementen zijn bepalend voor de erfgoedwaardering en de selectie van de westtoren met annexen voor bescherming.

De commissie heeft bedenkingen bij de beperking van de afbakening van de bescherming tot het oudste gebouwdeel. De hedendaagse visie op monumentenzorg gaat veeleer uit van een geïntegreerde aanpak met aandacht voor ensembles en contextwaarde. In dat opzicht staat de historische en architecturale waarde van de toren niet los van het schip en het koor van de kerk. Ze vormen tezamen een kerk-ensemble waarbij een oudere toren geïntegreerd werd binnen een later ontwerp in neostijl. Uit het dossier blijkt niet of die rol als ensemble concreet is afgetoetst en gewaardeerd in vergelijkend perspectief. Bovendien meent de commissie dat de selectieve beschermingsaanpak niet consequent is toegepast. Zo wordt het neogotische schip niet mee voor bescherming voorgedragen, maar wel de neogotische uitbreidingen van de toren uit dezelfde bouwfase (naaldspits, traptoren).

Antwoord: Het kerkgebouw werd reeds beoordeeld in het onderzoek naar kerken in neostijlen in Vlaanderen door Thomas Coomans (2003), dat tot op heden het meest recente en omvattende overzicht van dit bouwkundig erfgoed vormt. In deze studie wordt de westtoren van de Sint-Niklaaskerk beoordeeld als beschermingswaardig als monument, en het neogotische kerkgebouw en het park ernaast hoogstens beschermingswaardig als dorpsgezicht. Het agentschap Onroerend Erfgoed sluit zich bij die beoordeling aan, maar zonder de bescherming van kerkgebouw en park als dorpsgezicht. Dit betekent echter niet dat aan het kerkgebouw en het park geen erfgoedwaarde worden toegekend. De kerk blijft vastgesteld bouwkundig erfgoed en het park blijft opgenomen in de wetenschappelijke inventaris. De aanwezige erfgoedwaarden worden echter onvoldoende geacht om een bescherming als monument of dorpsgezicht te verantwoorden.
De bescherming van de westtoren met annexen berust daarentegen op de specifieke erfgoedwaarden van dit oudste bouwdeel, die los van het neogotische kerkgebouw als voldoende beschermingswaardig werden beoordeeld. Daarbij werd ook rekening gehouden met de latere toevoegingen aan de toren. Het inhoudelijk dossier verduidelijkt dat de neogotische uitbreidingen, met name de naaldspits en de traptoren, bijdragen tot de herkenbaarheid van de toren. Daarom zijn deze onderdelen mee opgenomen binnen de afbakening van de bescherming, ondanks hun jongere datering.

De commissie erkent dat het 'neogotische' kerkinterieur niet meer gaaf is door latere herinrichting en het verdwijnen van de oorspronkelijke polychromie. Niettemin vormen het schip en de toren (die zich naar binnen opent) een historisch gegroeid en constructief samenhangend geheel. Het kerkgebouw is volgens de commissie bovendien mee bepalend voor het beeld van de toren. Tot slot wijst de commissie op bewaarde relicten van de historische kerksite, met name de nog deels herkenbare pastorietuin naast de kerk. Al deze elementen maken mee de historische context uit van de westtoren.

Antwoord: voor de beoordeling van de erfgoedwaarde van het neogotische kerkgebouw verwijzen we naar het antwoord op de vorige opmerking. Over de omgeving van de kerk

verduidelijkt het inhoudelijk dossier dat het oorspronkelijke kerkhof werd geruimd en dat de vroegere pastorietuin werd omgevormd tot park. Hierdoor zijn de historische samenhang en de leesbaarheid van de kerksite aangetast. De erfgoedwaarde is bijgevolg onvoldoende om een bescherming als monument of dorpsgezicht te motiveren.

De commissie stelt vast dat het artikel 2 van het beschermingsbesluit de opsomming geeft van de aanwezige erfgoedelementen en -kenmerken. De commissie acht het al dan niet opnemen van bepaalde elementen van de toren in de bescherming onvoldoende duidelijk of gemotiveerd. Met name de klokken zijn beschreven onder de erfgoedelementen en -kenmerken in het inhoudelijk dossier (pag. 7-8), maar niet vermeld in het ministerieel besluit. De commissie vraagt het ministerieel besluit op dit punt aan te vullen of – indien niet beschermingswaardig – te expliciteren dat (een deel van) de klokken niet door de bescherming zijn gevat. Daarnaast mist de commissie een duidelijke motivering voor de uitsluiting uit de bescherming van het torenuurwerk. Afgaande op het fotomateriaal lijken de wijzerborden ouder dan de torenspits en het dossier toont niet aan in welke mate de elektrificatie het oorspronkelijke uurwerkmechanisme aantastte. Tot slot vraagt de commissie te verduidelijken of de recente glasramen – waarvoor een waardestelling ontbreekt – wel of niet door de bescherming zijn gevat.
Om verwarring te vermijden acht de commissie het aangewezen om in het ministerieel besluit ook uitdrukkelijk te vermelden dat het orgel niet mee wordt beschermd.

Antwoord: de drie wijzerborden en de vier klokken worden mee opgenomen in de bescherming. De wijzerborden worden beschermd als elementen uit de 19de en het begin van de 20ste eeuw die getuigen van de historische functie van de toren als tijdsaanduidende baken voor de dorpsgemeenschap. De klokken worden samen met de klokkenstoel beschermd als een historisch ensemble dat getuigt van de historische functie van de toren als een auditieve baken in het dorp.
De aandrijving van het torenuurwerk werd in 1961 geëlektrificeerd. Het oude mechanisme, dat in onbruik is sinds de elektrificatie van het torenuurwerk in 1961, wordt niet mee beschermd. Ook de recent geplaatste beiaard wordt niet mee beschermd. Een foto van het oorspronkelijke mechanisme van het torenuurwerk is toegevoegd aan de documentatiebijlage van het inhoudelijk dossier.
Het glasraam in het grote venster van de westgevel werd geplaatst in 2022 en is derhalve te recent om als erfgoedelement op te nemen in de bescherming.
De motivering om het orgel niet mee te beschermen is opgenomen in het inhoudelijk dossier (3.3. Afbakening van de bescherming). Deze argumentatie wordt niet herhaald in het ministerieel besluit.

De commissie vindt het positief dat beheersdoelstelling 5° voorziet dat de beheersdoelstellingen verfijnd of aangepast kunnen worden in het geval nieuwe gegevens over de toren bekend worden na verder onderzoek of bij toekomstige werken. Naargelang een aanpassing van de afbakening of een bijkomend beschermingsstatuut/overgangszone, zijn de beheersdoelstellingen nog aan te vullen. Tot slot vraagt de commissie om de beheersdoelstellingen nader toe te lichten onder 'hoofdstuk 4. Beheersvisie' van het inhoudelijk dossier.

Antwoord: de afbakening van de bescherming wordt niet aangepast, er wordt geen bijkomend beschermingsstatuut toegevoegd en er wordt geen overgangszone ingesteld. Dit wordt hierboven al gemotiveerd. In het inhoudelijk dossier wordt geen toelichting van de beheersdoelstellingen opgenomen.

Artikel 5 van het ministerieel besluit schrijft tot slot de toelatingsplichten voor. De bijgevoegde lijst omvat een selectie van de generieke toelatingsplichten voorgeschreven in art. 6.2.4. van het Onroerenderfgoedbesluit. De commissie benadrukt dat het beschermingsvoorstel ook de

historische binnenindeling en historische structuren van de toren omvat. De commissie vraagt het artikel 5 van het besluit in die zin aan te vullen met relevante toelatingsplichten uit artikel 6.2.8. van het Onroerenderfgoedbesluit wat betreft handelingen aan het interieur.

> Antwoord: artikel 5 van het beschermingsbesluit is aangevuld met toelatingsplichten voor handelingen aan of in het interieur. Door de opname van de klokkenstoel met vier kerkklokken zijn ook toelatingsplichten opgenomen voor als monument beschermde klokken.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

- In het inhoudelijk dossier zijn gegevens over de kerkklokken en de wijzerborden van het torenuurwerk toegevoegd aan het historisch overzicht.
- Een foto van het oorspronkelijke mechanisme van het torenuurwerk is toegevoegd aan de documentatiebijlage van het inhoudelijk dossier.
- De vier kerkklokken en drie wijzerborden van het torenuurwerk zijn opgenomen als erfgoedelementen in het beschermingsbesluit.
- De kerkklokken en de wijzerborden zijn opgenomen in de omschrijving van de historische en architecturale waarde.
- In het inhoudelijk dossier zijn bijzondere voorschriften toegevoegd over de klokken.
- In het beschermingsbesluit worden beheersdoelstellingen (art. 3) opgenomen voor de kerkklokken en wijzerborden en voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud voor de als monument beschermde klokken (art. 4).
- In het beschermingsbesluit zijn toelatingsplichten toegevoegd voor het interieur en de klokken.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouder(s)

De opmerkingen werden gevraagd op 7 mei 2026.

De zakelijkrechthouder gaf geen opmerkingen over de bescherming van het onroerend goed.

Conclusie: de vraag voor opmerkingen heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.5. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:
Inhoudelijk dossier:

- gegevens over de kerkklokken en de wijzerborden van het torenuurwerk toegevoegd aan het historisch overzicht.
- bijzondere voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud zijn toegevoegd voor de klokken.
- de kerkklokken en de wijzerborden zijn opgenomen in de omschrijving van de historische en architecturale waarde.
- Een foto van het oorspronkelijke mechanisme van het torenuurwerk is toegevoegd aan de documentatiebijlage van het inhoudelijk dossier.

Ministerieel besluit:

- de vier kerkklokken en drie wijzerborden van het torenuurwerk zijn opgenomen als erfgoedelementen.
- de kerkklokken en de wijzerborden zijn opgenomen in de omschrijving van de historische en architecturale waarde.

- beheersdoelstellingen zijn opgenomen voor de kerkklokken en de wijzerborden (art. 3) en voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud voor de als monument beschermde klokken (art. 4).
- toelatingsplichten zij toegevoegd voor handelingen in het interieur, klokken en uurwerken.